

KOŚCIÓŁ FARNY ŚWIĘTEGO MICHAŁA

POMNIK HISTORII

Ważnym elementem integrującym społeczność średniowiecznego miasta był jego kościół parafialny. Fara skupiała w sobie większość życia duchowego miasta, w niej mieszczanie przyjmowali sakramenty, a po śmierci znajdowali wieczny spoczynek. Inne kościoły tylko uzupełniały funkcje świątyni parafialnej.

Do lubelskiej parafii należały w XV w. także okoliczne wsie: Bronowice, Czechów, Sławin, Dziesiąta, Wrotków, Tatory, Hajdów, Trześniów, Rudnik, Świdnik, Jakubowice Murowane, Płuszwice, Motycz, Ciecierzyn, czy Dąbrowica. Sąsiadujące z Lublinem parafie znajdowały się w Krężnicy, Konopnicy, Zemborzycach, Jastkowie, Dysie, Bystrzycy, Mełgwi i Abramowicach. W chwili, gdy na przełomie XIII i XIV stulecia budowano kościół farny św. Michała, parafia ta była jeszcze większa, bowiem parafie w Abramowicach, Zemborzycach i Konopnicy powstały pod koniec XIV wieku.

Parafia św. Michała była jedyną w Lublinie aż do poł. XVII wieku, kiedy to utworzono nową parafię przy kościele św. Mikołaja na Czwartku, w skład której, prócz Czwartku, weszła Kalinowszczyzna i Słomiany Rynek oraz wsie położone na północ od Lublina.

Przyjmuje się, że kościół św. Michała mógł powstać w 4 ćw. XIII w. lub na przełomie XIII i XIV w. Kościół zlokalizowano na wcześniejszym cmentarzu funkcjonującym od ok. poł. XI w. Jan Długosz wiązał początki kościoła z fundacją księcia Leszka Czarnego, uczynioną po zwycięstwie nad Jadźwingami w 1282 roku.

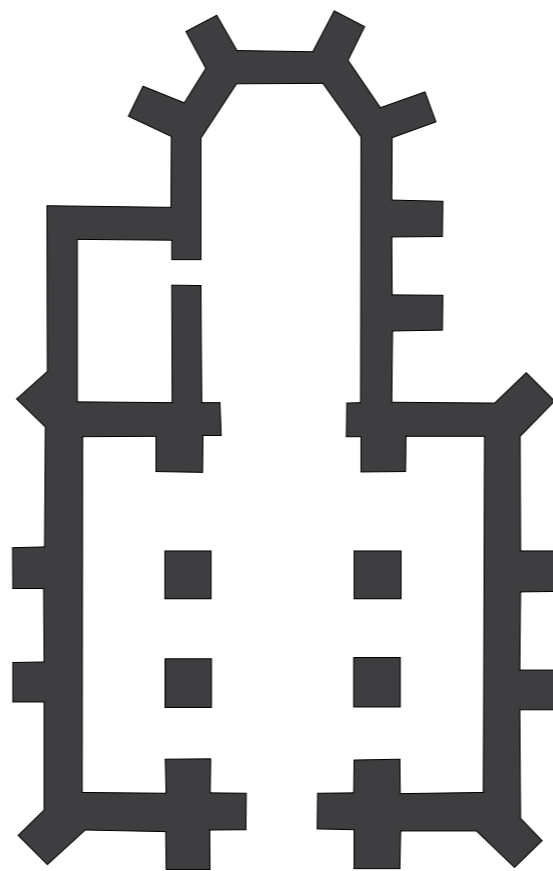
Oczywiście znaną legendę o śnie Leszka Czarnego pod dębem na miejscu, gdzie zbudowano później

kościół, możemy „włożyć między bajki”, bowiem trudno sobie wyobrazić, w jakim celu książę miał spać na cmentarzu, skoro tuż obok, na Wzgórzu Zamkowym posiadał swój gród z murowaną wieżą.

Kościół murowany powstał zapewne jako świątynia parafialna najwcześniejszej fazy lokacyjnego Lublina. Pierwotny kościół w świetle badań archeologicznych jawi się jako świątynia orientowana, trójnawowa, beztranseptowa, z wydłużonym prezbiterium i prostokątną zakrystią od północy, być może kruchtą i wieżą od zachodu. Trójprzęsłowy korpus nawowy miał plan prostokąta zbliżonego do kwadratu. Bryła kościoła reprezentowała typ bazylikowy lub pseudobazylikowy i ujęta była w system przypór zewnętrznych z ukośnymi skarpami w narożach. Początkowo kościół nie posiadał kaplic bocznych.

Chociaż w porównaniu z wielkimi farami dużych miast tego okresu, takich jak Kraków czy Wrocław, lubelska fara nie była kościołem dużym, to jednocześnie była to największa świątynia, jaka wówczas istniała w Ziemi Lubelskiej.

Od schyłku XV stulecia pojawiła się przy zachodniej fasadzie fary wieża górująca nad miastem. Po pożarze w roku 1575 przebudowano wieżę, co spowodowało konieczność przebudowypierwotnego układu przekryć naw. Korpus nawowy przekryty został sklepieniem kolebkowym z lunetami ustawionym poprzecznie w stosunku do prezbiterium – wewnątrz uzyskało unikalne rozwiązanie.

PLAN FARY W XIV W. NA PODST. BADAŃ E. MITRUSA I PLANÓW OPUBLIKOWANYCH PRZEZ J. KUCZYŃSKĄ.

W ciągu wieków XV-XVII obudowano kościół licznymi kaplicami.

Od połowy XVII wieku stan fary lubelskiej ulegał pogorszeniu, na co wpływały pożary i siły natury, ale także pogarszająca się sytuacja gospodarcza miasta i konfiskaty władz zaborczych. Nie bez wpływu na stan kościoła pozostały decyzje: z roku 1826 o zniesieniu w farze kapituły i kolegiaty i z roku 1836 o ustanowieniu katedry w dawnym kościele jezuitów. Ostatecznie w roku 1846 postanowiono o rozbiórce fary, którą zakończono w 1855 r.

Po rozbiórce fary część jej wyposażenia przeniesiono do innych kościołów. Do dziś możemy podziwiać w lubelskiej katedrze wspaniałą późnogotycką wykonaną z brązu chrzcielnicę z lubelskiej fary, krucyfiks, tzw. trybunalski oraz tablicę epitafijną poety Sebastiana Klonowica. Poszczególne elementy wyposażenia fary znajdują się dziś także m.in. w kościołach w Bystrzycy (gotycki krucyfiks), Starej Wsi (jeden z ołtarzy) i w lubelskim kościele kapucynów przy Krakowskim Przedmieściu, gdzie zachował się pochodzący z fary obraz ukazujący legendarny sen Leszka Czarnego.

PLAN FARY W 1836 R. WG POMIARU L. SZAWŁOWSKIEGO ZACHOWANEGO W ARCHIWUM GŁÓWNYM AKT DAWNYCH

Szersze informacje o lubelskiej farze znajdują Państwo m.in. w następujących publikacjach:

Kuczyńska J., Kościół farny św. Michała w Lublinie, Lublin 2004.

Rozwałka A., Niedźwiadek R., Stasiak M., Lublin wczesnośredniowieczny, Warszawa 2006.